

О.Г. Хамула, М.Р. Яців, О.О. Хамула
Українська академія друкарства

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ В КОМПОНУВАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ

В статті наводяться дослідження передових тенденцій в розвитку та використанні електронних видань як українського, так і закордонного виробництва.

In the article researches of front-rank tendencies are pointed in development and use of electronic editions of the both Ukrainian and oversea production.

Вступ

В історичній динаміці розвитку інформаційних технологій два останні десятиліття минулого століття були революційними в технічному оснащенні засобів масової комунікації. З появою комп'ютера з кожним роком вдосконалювалися можливості автоматизації поліграфічних процесів на якісно вищому рівні. Більше того, інтенсифікація роботи провідних виробників електронного обладнання над пакетами комп'ютерних програм призвела до остаточного завершення механічних процесів у підготовці видань до друку та до появи книжкових і журнальних видань нового покоління, а саме мультимедійних продуктів різної конфігурації і жанрово-видової специфіки. Ця обставина пришвидшила початок нової комунікативної реальності, з якою почали вироблятися нові стандарти електронних видань – книг, газет і журналів, глобальних електронних ресурсів («банків даних»).

На сьогодні електронні видання формують цілу систему жанрів, які безперервно розвиваються за своїми формально-композиційними та інтерактивними параметрами. До найбільш поширених мультимедійних видань належать книги, журнали і газети, які мають певні спільні принципи часово-просторової організації. У загальний вжиток дедалі активніше входить термін «електронна книга». На думку Валерія Лисенка «...серед сучасних суто українських електронних видань можна назвати такі найпомітніші жанри: звуко- й відеозаписи, в основному музично-розважальні, збірки навчальних, художніх та ділових текстів, лінгвістичні засоби (словники, програми перевірки орфографії тощо). Видаються мультимедійні додатки до традиційних журналів і книг. Всі поважні періодичні видання, радіомовні компанії та телеканали мають власні електронні версії в Інтернет (правда, їх структура зазвичай потребує вдосконалення)» [1].

Але електронні книги не лише продукуються для всесвітньої мережі Інтернет. Щораз більшого поширення набувають електронні книги для вільного продажу читачам. Цікаво, що відома у світі американська компанія Amazon, що спеціалізується на продажі таких книг, наводить дані, що за останній час кількість проданих копій електронних книг перевищила кількість проданих друкованих видань [2]. Звертаючи увагу на триваюче збагачення медіасфери, фахівці зауважують: «Електронні медіа – зовсім не придатні до

показу на моніторі веб-сайти видань, як вважають деякі, – це справжні журнали, що мають повноцінний дизайн і класичну структуру – вони створюються тими ж спеціалістами і в аналогічних програмах, що й друковані версії...» [3]. Зважаючи на цю тенденцію розширення асортименту продукції зростає потреба у систематизації підходів до художнього і конструктивного вирішення мультимедійних продуктів. У цьому і полягає актуальність нашого дослідження.

Постановка задачі

Виходячи з цього, **метою** роботи є вивчення сучасних тенденцій у процесі розробок мультимедійних видань та створення підходів до компонування та супутніх художньо-відтворюючих засобів електронних «продуктів». Відповідно до цієї мети ставляться наступні завдання:

- обґрунтувати актуальність дослідження, проаналізувати літературні джерела та електронні ресурси на цю тематику;
- зробити загальний огляд історичної динаміки розвитку інформаційних технологій;
- на підставі проведеного аналізу розкрити загальні тенденції в компонуванні мультимедійних видань.

Об'єктом нашого дослідження є мультимедійні видання – електронні книги, журнали, газети, інформаційні портали, «форуми» та ін., які розміщені в Інтернеті – як вітчизняні, так і зарубіжні. Предметом дослідження є проблема компонування як одного з важливих засобів художньо-образного оснащення кожного мультимедійного «продукту».

Хронологічні рамки дослідження – 2000-і роки, а саме той часовий відрізок, коли зросла кількість електронних книг і журналів, які дозволяють відстежувати певні тенденції через призму компонування. Географічні рамки визначені специфікою Інтернет як глобальної, всесвітньої мережі. В роботі розглядаються як українські, так і найбільш цікаві зарубіжні взірці мультимедійних видань – Польща, Росія, США, Німеччина, Франція та ін.

Новизна тематики теорії і практики мультимедійних технологій ще не знайшла належного висвітлення у науковій літературі. Серед такого роду публікацій домінують статті у фахових виданнях, а також матеріали доповідей на наукових конференціях. Слід зауважити, що переважна більшість текстів розкриває різні аспекти мультимедії у контексті новітніх технологій. Щораз більше уваги приділяється питанням розширення асортименту мультимедійних продуктів, формування електронних бібліотек, порталів з електронними книгами та журналами. В меншій мірі електронні медіапродукти розглядаються у контексті формування серед суспільності естетичного смаку та вищого інтелектуального рівня. Тим не менше, останнім часом на окремих наукових форумах частішають розмови про виховний аспект мультимедійних видань. Цій темі, зокрема, присвячені публікації дослідників А. Рогуської «Електронні медіа в естетичній та мистецькій освіті» [4], В. Бобровича «Сучасний світ медіа – шанси і загрози» [5], К. Вількошевської «Естетика нових медіа» [6] та ін. Ці та інші автори на різних прикладах звертають увагу на поступове формування у світі нової культурно-цивілізаційної реальності, яка вимагає перемін у всій системі комунікативної культури в загальному розумінні цього поняття.

Мультимедійні технології щораз частіше розглядаються через призму масової культури або так званої «культури вільного часу». Один з її теоретиків Едгар Морін обґрунтовує саме поняття «культури вільного часу» у системі масової культури, як таку, «що виповнює сферу, з якої усунулася праця, свято, родина» [7]. У його трактуванні масову культуру можна вбачати як гігантську етичну систему вільного часу [7]. Едгар Морін писав свою працю на означену тему ще до початку розвитку комп'ютерних технологій, але йому вдалося передбачити роль і місце мультимедійних видань саме у цій системі. Інші аспекти цього питання висвітлили вже сучасні культурологи. Так, Лора Гріндстафф написала статтю «Реальне телебачення і політика соціального контролю», в якій розглядає соціологічні та етико-моральні і психологічні наслідки захоплення молоддю телебаченням [8]. Інші дослідники – Мері К. Гілі та Мері Волфінбаргер у публікації «Електронна комерція і торговий центр: порівняльний аналіз досвіду покупців» розглядають новочасний досвід купівлі товарів через мережу Інтернет. В одному з розділів, який називається «Простота використання. Дизайн веб-сайтів» автори розглядають проблему композиції електронних сторінок. Як одне з наведених спостережень, є наступні дані: «Ті деталі навігації сайтів, які робили доступ до потрібного продукту простішим і дозволяли звести до мінімуму кількість клікань мишкою, користувались особливою любов'ю клієнтів» [9]. Мультимедійна реальність розглянута культурологами і в інших проблемних площинах, зокрема так званої «культури масових комунікацій» та «ідентичності в Інтернеті».

Результати досліджень

На даний момент комп'ютер – основний технічний засіб інформаційних систем і технологій. Пов'язано це з тим, що комп'ютер – універсальний і зручний засіб обробки інформації, в зв'язку з чим він став стандартом як технічний засіб інформаційних систем.

Переваги комп'ютера очевидні – це його відносна доступність і поширеність – на даний момент переважна більшість шкіл комп'ютеризована, в більшості сімей є свій домашній комп'ютер; студенти, бухгалтери, дизайнери, викладачі – усі професії, де використовується не лише фізична сила, так чи інакше пов'язані з комп'ютерами, оскільки будь-який звіт, реферат, більшість документів на даний момент використовують комп'ютерний формат даних, часто передбачаючи майбутній друк на паперовий носій; загальна прозорість і відкритість процесів в комп'ютері і можливість керування ними за допомогою програмного забезпечення; відносно простий, швидкий і дешевий процес створення нового програмного забезпечення з можливістю власного вибору методів взаємодії комп'ютера і інформації; зручна система каталогізації та маніпуляції даних з можливістю чіткого контролю даних на різних етапах обробки інформації та, при потребі, оперативного втручання в процес; безліч, в тому числі і безплатних, програмних вирішень, що дає вибір і можливість особистого контролю усіх технічних процесів роботи з інформацією.

У зв'язку з швидким розвитком комп'ютерних технологій, широкою розповсюдженістю комп'ютерів, з'явилась можливість вигідної альтернативи паперовим виданням, котрі мають ряд недоліків – ціна на паперове видання формується в більшій мірі на основі ціни за матеріали, з яких виготовлене видання, ціни за друк, перевезення і частку оренди за приміщення. Також

паперове видання має проблеми з портативністю, розміри і вага таких видань не дозволяють їм бути постійними супутниками.

Існує і проблема доступності, потрібну книжку не завжди можна знайти в найближчому книжковому магазині, а ціна за якісно виготовлене кольорове видання часто відлякує покупця. Видання з певною локальною тематикою важко знайти через обмежений тираж і обмежену територію для розповсюдження. Також багато можливостей в напрямку по виготовленню якісного матеріалу для наповнення видання марнуються через велику коштовність паперового видання і першочерговість внесення коштів без можливостей точно передбачити ажіотаж, достатній для окупності витрачених ресурсів. Та і в багатьох випадках формат книжки не відповідає інформації, яку потрібно передати.

У даному випадку електронні видання мають суттєво більші переваги. Електронне видання не виготовляється з певного матеріалу, а є інформацією в чистому вигляді і, відповідно, ціноутворення формується на основі інтелектуальної власності та спроможностей покупця. Звичайно, певні вливання коштів потрібні, в основному на апаратуру, але в сучасному суспільстві наявність комп'ютера для міського жителя де-факто є стандартом, без якого багато сучасних суспільних зручностей буде не доступно, а впевнений розвиток програмного забезпечення з вільною ліцензією дає можливість беззатратного використання програмного забезпечення, що потрібне для створення електронного видання.

Сьогодні у навчанні чи професійній діяльності оперування матеріалом у цифровому вигляді є стандартом. З боку виробника мультимедійного видання витрати на змакетоване видання, як правило, лягають на оплату послуг хостинг-провайдера для розміщення матеріалу в широкому доступі в мережі Інтернет. Зменшена затратність дозволяє видавничому процесу перестати бути «дорогим задоволенням» і стати постійним супутником інтелектуального продукту.

Яскравим прикладом актуальності електронних видань є те, що одне із найстаріших видавництв США «Dorchester» прийняло рішення повністю відмовитись від паперових видань і перейти на електронні. Причиною цьому став спад попиту на книжкову продукцію видавництва на 25% і зростання попиту на електронні видання [10]. За статистикою, дохід від збільшення об'ємів продажу електронних книг в Сполучених Штатах Америки виріс із 1,5 мільйона доларів (1 квартал 2002 р.) до 91 мільйона доларів (1 квартал 2010 р.), що свідчить про перспективність галузі електронних видань і, відповідно, перспективність її досліджень.

Є декілька підходів до створення електронних версій друкованих видань. Вибір технології залежить як від можливостей видавництва, так і від прогнозованих перспектив попиту на дану електронну продукцію.

Перший і простіший спосіб створити електронну продукцію – «надрукувати» макет видання не на папері, а в комп'ютерному файлі. Найчастіше в таких випадках використовуються формати файлів *.pdf та *.djvu. Використання такого підходу дозволяє створити цифрову версію без додаткового залучення спеціалістів, проте інтерактивність видання буде повністю забезпечуватись комп'ютерною програмою для перегляду (Adobe Reader, Foxit Reader, PDF-XChange Viewer для формату *.pdf, STDU Viewer,

djvu reader для формату *.djvu) чи відповідною локальною програмою на електронному пристрої. З незначним втручанням у макет такого документа, технологія дозволяє пов'язати між собою текст в змісті і певну сторінку, що дозволяє читачеві додатково здійснювати навігацію, вибираючи назву статті в змісті і, при передбаченні такої можливості, навігація з поточної сторінки назад до змісту.

Прикладом даного підходу є випуск видавництвом ІТС Publishing електронної версії найпопулярнішого українського журналу для комп'ютерних ентузіастів «Домашній ПК». Журнал розповсюджується через Інтернет у форматі *.pdf (рис. 1.), з широким вибором способу оплати і помітно дешевшою ціною (цифрова версія дешевша на 45% (на вересень 2010р.)

Недоліком такого підходу є відсутність широкого технологічного спектру для індивідуалізації навігації і супутніх їй елементів.

Коли ж електронне видання позиціонується не як додаток до друкованого, якість видання стає пріоритетнішою ніж технологічна простота виготовлення. Тоді, при фінансовій можливості і наявності перспективи, в творців електронного видання виникає потреба шукати власне технологічне вирішення, залучаючи спеціалістів по створенню інтерактивних видань. В такому випадку у виданні продумується і реалізовується логічна структура навігації з врахуванням специфіки методу подачі інформації у виданні. Ексклюзивність розробки дозволяє досягнути особливо зручної подачі матеріалу, нівелюючи потребу читача у здійсненні однотипних механічних дій.

Прикладом створення електронного видання із власним технологічним вирішенням є програма для перегляду цифрової версії газети «The New York Times» – «Times Reader» (рис.2.). Дана програма розроблена за допомогою технології Adobe Air, яка дозволяє створювати різноманітні інтернет-програми, що запускаються автономно за допомогою веб-браузера. Дана технологія дає можливість програмі «Times Reader» мати не лише зручну навігацію при перегляді електронної версії газети, а і значно розширити свої функціональні можливості.

За допомогою програми «Times Reader», читаючи електронну версію газети New York Times користувач має можливість вибирати цікаву рубрику не шукаючи потрібної сторінки, а також вибрати номер газети для перегляду.

Також дана програма при підключенні до Інтернету сама завантажує «гарячі» новини і показує їх на сторінках газети. Також при підключенні до Інтернету можна переглянути свіжі відео-репортажі.

З іншого боку, програма ця автономна і користувач може без проблем переглядати новий випуск електронної газети при відсутності підключення до Інтернету, а коли підключення з'явиться, програма автоматично зв'яжеться із сервером і поновить інформацію.

При бажанні, за допомогою однієї кнопки можна розмістити декілька сторінок на екрані, або вибрати сторінку із потрібним вмістом.

Нове технологічне вирішення дало можливість експериментувати з методом подачі новин, і тому в цифрову версію газети «The New York Times» була введена рубрика перегляду новин за фотографіями без текстової інформації (рис. 3).

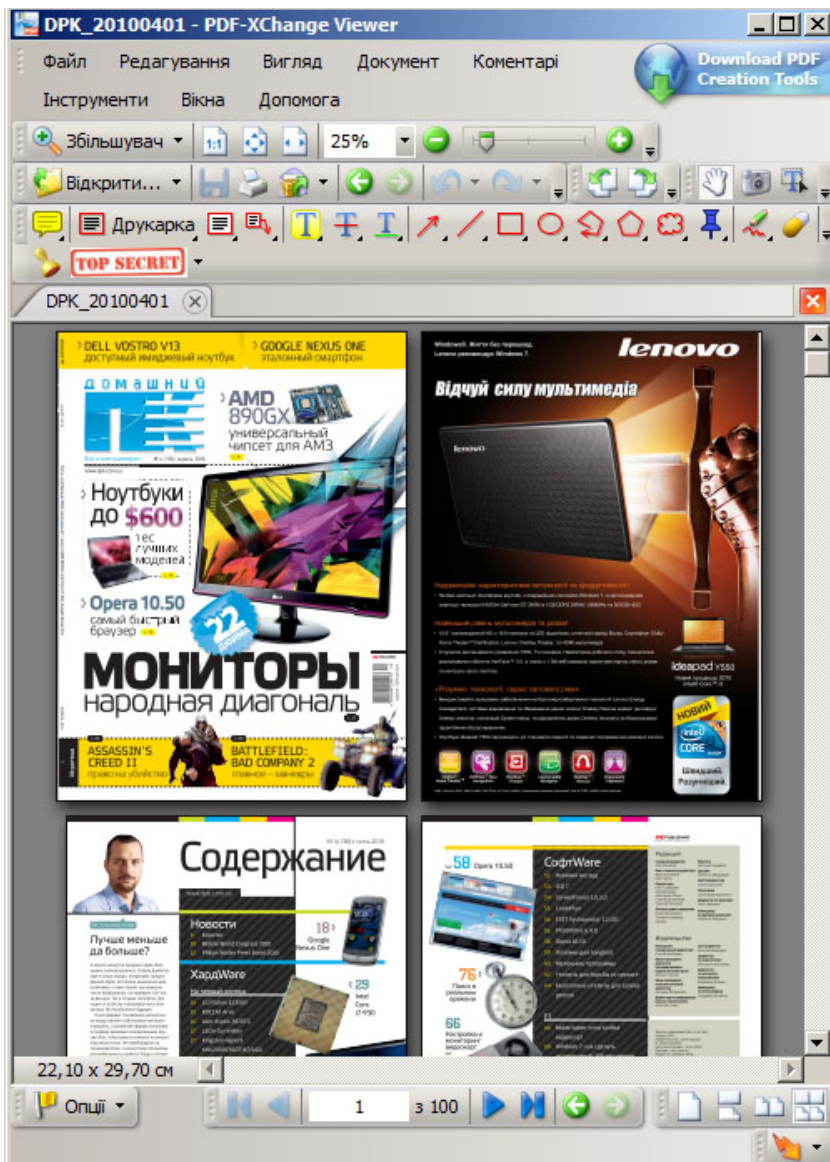

Рис.1. Електронна версія українського журналу «Домашній ПК», в форматі PDF

перемикання виду «Times Reader»

рубрики

гарячі новини

Рис. 2. Програма «Times Reader» для перегляду цифрової версії газети «The New York Times»

Рис. 3. Перегляд мініатюр сторінок в програмі «Times Reader»

Не забута видавцями і можливість вирішувати кросворди. В «Times Reader» є можливість розв'язувати кросворди за допомогою мишки і клавіатури, а при потребі завжди можна підглянути правильну відповідь як для кожного окремого слова, так і для цілого кросворду.

Рис. 4. Вигляд вікна програми «Times Reader» для перегляду кросвордів [11].

Висновки

Електронні видання мають значні перспективи у розвитку, сучасні технології дозволяють цифровим виданням стати ще більш масовим явищем із покращеними параметрами доступу і цінової доступності.

Значний ріст технологій для апаратного вирішення і збільшення пропозиції готових приладів для читання електронних видань дає впевненість у розвитку ринку електронних видань і, відповідно, актуальності досліджень даної тематики.

Розглянуті сучасні тенденції і підходи у створенні електронних видань, подано переваги і недоліки популярних технологій, способи взаємодії читача з електронними виданнями і ринком електронних видань, наведені технології апаратного забезпечення і їх особливості. Детальніше розглянуто приклад передового сучасного підходу до випуску електронної версії одного із найвідоміших періодичних видань сучасності.

Наукові дослідження в галузі електронних видань дають можливість Україні бути повноцінною учасницею світового ринку, конкурентоспроможною і сучасною в галузі мультимедійних продуктів.

1. Лисенко В. Особливості електронних видань // Друкарство. – 2004. - №4 – С. 41-43.

2. http://itc.ua/news/jelektronnoj_literatury

3. http://itc.ua/blogs/gryadet_jera

4. Roguska A. Media elektroniczne w edukacji estetycznej i artystycznej // Sztuka / twórczość... edukacja: Współczesne problemy edukacji estetycznej i artystycznej / Pod red. naukową Wojciecha Bobrowicza. – Lublin, 2010. – S. 63-76.

5. Bobrowicz W. Współczesny świat mediów – szanse i zagrożenia // Pedagogika i kultura. Pomiedzy teorią a praktyką. – Lublin, 2009.

6. Wilkoszewska K. Estetyka nowych mediów // Piękno w sieci. Estetyka a nowa media. – Kraków, 1999.

7. Morin Edgar. *Kultura czasu wolnego* // *Wiedza o Kulturze. Czesc I. Antropologia kultury: Zagadnienie i wybor tekstow / Wstep i redakcja A. Mencwel.* - Warszawa, 1998. - S. 492.

8. Грундстафф Л. “Реальное телевидение” и политика социального контроля // *Массовая культура: современные западные исследования.* - Москва, 2005. - С. 76-87.

9. Гили М. К., Волфинбаргер М. *Электронная коммерция и торговый центр: сравнительный анализ опыта покупателей* // *Массовая культура: современные западные исследования.* - Москва, 2005. - С. 120.

10. http://www.readwriteweb.com/archives/paperback_publisher_goes_all_e-book.php.

11. <http://timesreader.nytimes.com/webapp/TimesReader.do?promoCode=T9179XQW1&campaignId=37483>